

Sınıf Öğretmeni Adaylarının Medya Okuryazarlık Düzeyleri*

Mustafa FİDAN

Media Literacy Level of the Candidate Primary School Teachers

Özet

Bu araştırma, Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği son sınıf öğrencilerinin medya okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesini amaçlamıştır. Tarama modelindeki bu çalışmada veri toplama aracı olarak İnan (2010) tarafından geliştirilen “Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlık Düzeyleri” isimli ölçek kullanılmıştır. Çalışma sonucunda sınıf öğretmeni adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri ortalamanın üzerinde bulunmuştur. Cinsiyet değişkeni açısından kadınlar lehine bir sonuç çıkarken, ailesinin gelir düzeyi ve öğrencinin ikamet ettiği yer değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Bununla beraber öğretmen adayları eleştirel değerlendirmelerini ilgililere aktarma konusunda ilgisiz bulunmuştur.

Anahtar Sözcük: Kitle iletişim araçları, Medya okuryazarlığı, Öğretmen adayları

Abstract

In this study, it is aimed to determine the level of the candidate teacher's media literacy. In survey method, to determine candidate teachers' media literacy level the "Teacher Candidates Media Literacy Levels Scale" developed by İnan (2010) have been used. The result of the study has shown that the levels of teachers' media literacy above-average. Result is found out in favor of women in terms of gender, the income level of the family and the student's place of residence showed no significant difference in terms of the variable. However, critical evaluations of teacher candidates were irrelevant when transferring the people who are involved.

Keywords: The mass media, Media literacy, Candidate teacher

Giriş

Yaşadığımız çevre sürekli farklılaşmaktadır. Bu farklılaşma, hayatın hemen hemen her alanına etki etme ve bireylerin yaşamlarını biçimlendirme görevlerini isteyerek veya istemeyerek kitle iletişim araçlarına teslim etmiştir. Bu bağlamda kültürü etkileyen bir öğe olmanın da ötesinde, kültürün kendisi haline geldiği gözlemlenen medya unsurları ile öğretmen adaylarının etkileşiminde, öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri önemlidir. Yirmibirinci

*Bu çalışma, 12. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu'nda (USOS 2013) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

yüzyılın koşullarında, medya okuryazarlığı becerisine sahip nitelikte öğretmenlere ihtiyaç duyulmaktadır. Öngörülemez değişimlerin yaşandığı bu çağda, değişimi sorgulamak ve anlayabilmek için öğrenmenin de sürekli olması gerekmekte, öğretmenlerin de kendini yenileyen ve profesyonelleşmeye açık bir vizyona sahip olmaları beklenmektedir.

Kitle İletişim Araçları

Kitle iletişim araçları, basın (gazete, dergi, magazin, kitap), radyo, televizyon ve internetten oluşan iletişim unsurlarıdır. Bu araçları kullanarak kitle iletişim ürünü üreten şirket veya kurumlara da kitle iletişim örgütleri denilmektedir. Bu örgütler okuyucu, izleyici, alıcı, seyirci, tüketici gibi nitelendirmelerle isimlendirilen, kitle iletişimin kitlesini oluşturan insanlara ürettikleri ürünlerle ulaşmayı hedeflemektedir (Erdoğan ve Alemdar, 2005).

Kitle iletişim örgütleri de içinde buldukları çevre de her geçen gün değişmektedir. Bu değişme, Senge'nin kurbağa haşlama örneğinde olduğu gibi, ani değil tedrici gerçekleşen bir özellik taşımaktadır (Senge, 1994; 35). Adı geçen örnekte, kurbağa yavaş yavaş ısıtılan suyun içine konularak, haşlandığını farketmeden canlı canlı haşlanabilmektedir. Eğer doğrudan kaynaklı bir suya atılsa ani bir sıçrama ile sudan kurtulabileceği öngörülmektedir. Benzer şekilde, kitle iletişim araçlarının etkisindeki değişimde de bireyler değişimden etkilenmekte ama değişimi farkedememektedir.

Artık dünya kitle iletişim araçlarıyla kontrol edilen, küreselleşmiş olarak nitelenen bir yapıdadır. Kitle iletişim araçları günümüzde hayatın hemen hemen her alanına etki etmekte ve yaşamlarımızın biçimlenmesinde etkin bir işlev üstlenmektedir (Elma vd., 2010; Kress, 2005). Bu gibi etkileriyle kitle iletişim araçları, ismi okul olmadığı halde okul işlevi gören bir unsur olarak karşımızda durmaktadır. Hatta bazı konular kitle iletişim araçları yoluyla okullardan daha iyi işlenmekte ve kazandırılmaktadır. Kısacası, kitle iletişim araçları okulun verdiği eğitimin rakibi durumundadır (Erdoğan, 2002; Önder, 2002).

Bireylerin fikir ve eylemlerini etkileyebilme, değiştirebilme konusunda en etkin yöntem ve araçlar kitle iletişim araçlarında bulunmaktadır (Mora, 2005). Öyle ki kitle iletişim araçlarının amiral gemisi olarak ifade edilen internet (Ataman, 2009; Hazar, 2011) dünyanın en büyük iletişim ağı, en büyük bilgi bankası olmanın yanında, bireylere ihtiyaçlarını (paylaşma, görüşme, toplantı yapma, bilgi edinme vb.) çok kısa sürede, istediği zaman ve ortamı kullanarak gerçekleştirebilme özgürlüğü sunmaktadır (Demirel, 2011; Friedman, 2013, 95). Bunların yanında internet, başat kültürel formların ve kimliklerin oluşturulduğu kültürel bir ortam ve bunların hızlı bir şekilde dolaşıma sokulduğu teknolojik bir sistem olarak karşımıza çıkmıştır (Güzel, 2006). Bu özelliğiyle gündelik hayatın bütün katmanlarına sızmış, düşünce sistemlerini tam bir kuşatma altına almış ve gündelik hayatın bütün katmanlarını sarmış bulunmaktadır (Özkan, 2006; Ataman, 2009; Hıdıroğlu, 2009). Bu öyle bir hal almıştır ki yaşanan gerçekler bireylerin tercihleri dışında şekillenmektedir. Neredeyse eski zamanlardaki siyasi diktatörlükler şimdi medya unsurlarınca temsil edilmektedir (Eco, 2012).

Medya Okuryazarlığı

Kitle iletişim araçlarının insanların hayatlarında gittikçe artan bir şekilde yer edinmesi, bazı kaygıları beraberinde getirmiştir. Bu noktada, bir ayağını medyanın bir ayağını da eğitimin oluşturduğu “medya okuryazarlığı” kavramı geliştirilmiştir (Çetinkaya, 2008). Medya okuryazarlığı, çeşitli yapılarda bulunan kitle iletişim araçlarına erişme, analiz etme, değerlendirme ve üretme yeteneğidir (Livingstone, 2010; Jols ve Thoman, 2008). Medya okuryazarlığı, bireylere gerçek dünya ile medya tarafından kurgulanan dünya arasındaki sınırı daha açık görmeyi sağlayacak bir perspektif sunmaktadır (Çakır, 2012). Başka bir tanımla medya okuryazarlığı, mesajların oluşturulması ve aktarılması sürecinde kullanılan her çeşit sembolü çözümleyebilme, verilmek istenen mesajla görünen mesaj arasındaki köprüyü kurabilme becerisidir (Altun ve Gürer, 2005).

Diğer taraftan medya okuryazarlığının amacı çocukları ve diğer bireyleri istenmeyen mesajlardan korumak değildir. Yani televizyonu

kapatarak, internet almayarak günümüzde medyadan kaçınmanız mümkün olmayacaktır. Şu sebeple ki, medya artık bizim kültürümüzü etkileyen bir öge olmanın da ötesinde kültürümüz haline gelmiştir (Jols ve Thoman, 2008). İşte tam bu noktada medya okuryazarlığı anlamını bulacaktır. Yani istemeden de olsa etkileşim içinde olunan medya unsurları karşısında bireyleri edilgen değil etken hale getirebilecektir. Kısaca medya okuryazarlığı, birey-medya etkileşiminde bireyin kişisel özgürlüğünü sağlayabilme ve sürdürülebilirlik olarak tanımlanabilir.

Ayrıca medya okuryazarlığı, medya konusunda istatistik bilgi ezberleme, medyaya karşı saldırgan bir tutum takınma, medya unsurlarından uzak durma demek de değildir. Yani medya okuryazarlığı demek, “medya unsurlarını kullanma” demek değil; “dikkatli kullan” ve “eleştirel düşün” demektir (Jols ve Thoman, 2008). Bu bağlamda eleştirel düşünme, gerçekleri analiz etme, fikirler üretip düzenleme, fikirleri savunma, karşılaştırma ve çıkarımlar yapma, savları değerlendirme ve problem çözme becerilerinin tamamını kapsayan bir beceridir (Gürkaynak vd., 2008).

Medya okuryazarlığı ve öğretmen adayları

Bireyler, etkileşimler sonucu çevreden, insanlardan, olgu ve olaylardan bilgi, beceri, tutum ve değer kazanırlar. Öğrenmenin temeli bu yaşantılarla oluşmaktadır (Elden, 2003; Rousseau, 2010). Değişimlerin çok hızlı yaşandığı bu çağda ne yazık ki öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı konusunda deneyim zeminleri oldukça zayıftır (Betz, 2010). Onların çocukluklarının geçtiği çevre bugünkü kadar medya unsurlarınca istila edilmiş değildir. Medya unsurlarının bu önlenemez etkileyciliği karşısında yeterli donanıma sahip olabilmek için, öğretmen adaylarının bireysel çaba sarfetmeleri gerekmektedir.

Yirmi birinci yüzyıl, medya okuryazarlığı becerisine sahip nitelikte öğretmenlere ihtiyaç duymaktadır (Kress, 2005). Medyanın öğrenciler üzerindeki olumlu etkisini artırıp, olumsuz etkisini azaltmak amacıyla onlara kılavuzluk etmesi ve onlara model olabilmesi için yetkin bir medya okuryazarı olan öğretmenlere ihtiyaç

duyulmaktadır (Çelik, 2011). Kitle iletişim araçlarının bireyleri nasıl etkilemeye çalıştıklarını ve bireylerin nasıl tepki verdiğinin anlaşılması bireylere daha zengin öğrenme kapıları açacak daha fazla özgüven ve daha eleştirel düşünme biçimleri geliştirebilirler (Mellander, 2008). Böylelikle kitle iletişim araçları ile etkileşimde daha avantajlı hale gelinecektir. Kendisi bilinçli bir medya kullanıcısı olan öğretmen, öğrencilerinin de bu yeterliliği geliştirmesine katkı sağlayabilecektir. Mentesh'in (2013) romanında (Ruhi Mücerred) geçen medyanın kölesi olmuş bir öğretmen karakteri, bilinçli bir medya kullanıcısı olmanın önemi konusundaki fikirleri desteklemektedir. Medya ve onun ürünleri ile etkileşimde bilinç düzeyi geliştiremeyen bir öğretmen, öğrencilerinin bilinçlenmesine de katkı sağlayamayacaktır.

Sürekli, hızlı ve öngörülemez değişimlerin yaşandığı bir çağda, değişimi sorgulamak ve anlayabilmek için öğrenmenin de sürekli olması gerekmektedir (Tursting ve Barton, 2006). Bu durumda öğretmenlerin de kendini yenileyen ve profesyonelleşmeye açık bir vizyona sahip olmaları beklenmektedir (Kuran, 2002). Öğretmenlerin sahip olmaları gereken yetkinliklere, değişen dünya, değişen ihtiyaçlar düşünüldüğünde sürekli yenileri eklenmektedir. Bunların sağlanabilmesi, hem hizmet öncesi olan üniversite eğitiminde hem de hizmet içi eğitimlerle bilimsel sistematik bir desteğin öğretmen adayları ve öğretmenlere sunulmasıyla mümkün olacaktır (Budak, 1998; Seferoğlu, 2004). Günümüzde milli eğitimin amaçları doğrultusunda okul programlarına (ders planı, program, uygulamalar, sınavlar, veli okul ilişkisi vb. bütün konular) medya okuryazarlığı uyarlanıp ve bu çerçevede programlar yeniden ele alınırken; öğretmen yetiştirilmesi konusu bunun dışında bırakılmamalıdır (Altun ve Gürer, 2005).

Bu çalışmayla Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nin son sınıfına devam eden sınıf öğretmeni adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu genel amaç çerçevesinde adayların medya okuryazarlık düzeylerinin cinsiyet, ailenin gelir durumu, ikamet edilen yer değişkenleri açısından farklılık gösterip göstermediği de incelenecektir.

Yöntem

Bu araştırmada, öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada var olan bir durum ortaya konmak istenmiştir. Bu anlamda araştırma tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın çalışma evreni 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği örgün öğretim son sınıfına devam etmekte olan öğretmen adayı öğrencilerle sınırlıdır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak İnan (2010) tarafından geliştirilen “Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlık Düzeyleri” isimli ölçek kullanılmıştır. Bu ölçekte medya okuryazarlık düzeyleri, katılımcıların medyayı takip etme durumları, medya iletilerine tepkisel yaklaşımları çerçevesinde belirlenmektedir. İnan tarafından yapılan güvenilirlik analizinde alfa güvenilirlik katsayısı sonucu “ $\alpha=.85$ ” olurken, bu çalışma için yapılan analizde bu sonuç “ $\alpha=.89$ ” olarak hesaplanmıştır.

Verilerin istatistiksel analizi SPSS 18 paket programı ile yapılmıştır. Verilerin çözümlemesinde frekans, yüzde (%), t testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) istatistik teknikleri kullanılmıştır. Araştırma evreninde bulunan 143 öğretmen adayından basit tesadüfi yöntemle ulaşılan 79 kişi örneklem olarak seçilmiştir. Çalışma evreni olarak son sınıf öğrencilerin seçilmesinde, bu öğrencilerin seneye mesleğe başlayacak olmaları ve bu nedenle medya okuryazarlığı düzeylerinin belirlenmesinin gerekliliği etkili olmuştur. Elde edilen sonuçlar ışığında lisans düzeyindeki diğer sınıflara da benzer çalışmalar uygulanabilir. Ölçek gruplar halinde uygulanmış ve araştırmanın başlangıcında bütün katılımcılar araştırmanın amacı ve önemi hakkında bilgilendirilmiştir.

Tablo 1 uygulamaya katılan öğretmen adaylarının çeşitli değişkenlere göre dağılımını göstermektedir.

Tablo 1: Ankete katılan öğretmen adaylarının demografik özellikleri

Değişkenler	Kategoriler	f
Cinsiyet	Kadın	42
	Erkek	37
Ailenin Geliri	0-1000	30
	1001-2000	35
	2001-3000	11
	3001-+	3
İkamet edilen yer	Ailesiyle	7
	Arkadaşlarıyla	32
	Yurtta	36
	Diğer	4

Tablo 1’de görülebileceği gibi, ankete katılan öğretmen adayları 42 kadın, 37 erkek olmak üzere toplamda 79 kişidir. Ailenin gelir durumu açısından 1001-2000 kategorisinde en yüksek oran yer almaktadır. İkamet edilen yer değişkeninde ise, arkadaşlarıyla beraber kalanların ve yurttan kalanların frekansları yüksektir.

Bulgular

Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nin son sınıfına devam eden sınıf öğretmeni adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin incelenmesine ilişkin bulgular:

Tablo 2: Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri

N	\bar{X}	Ss
79	3,5	0,78

Öğretmen adaylarının genel olarak medya okuryazarlık düzeylerinin ortalamasının üzerinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($\bar{X}=3,5$).

Bu sonuç Karaman ve Karataş (2009) tarafından yapılan çalışma sonuçlarıyla da desteklenmektedir. Benzer şekilde İnan (2010) da çalışması sonuçlarında bu çalışma sonuçlarını doğrular nitelikte veriler elde etmiştir. Bu sonuçlar Çelik'in (2011) "yirmibirinci yüzyıl medya okuryazarlığı becerisine sahip nitelikte öğretmenlere ihtiyaç duymaktadır" şeklindeki ifadesine olumlu bir geridönüt sağlamaktadır. Medyanın öğrenciler üzerindeki olumlu etkisini artırıp, olumsuz etkisini azaltmak amacıyla onlara kılavuzluk etme konumundaki öğretmen adaylarının ortalamasının üzerinde çıkan medya okuryazarlık düzeyleri umut vericidir. Ayrıca elde edilen yüksek ortalama, Kuran'ın (2002) "kendini yenileyebilen bir vizyona sahip" bir öğretmen olmalarını vurguladığı öğretmen adaylarının, bu beklentiyi karşılayabilme potansiyeline ilişkin pozitif bir sonuç olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 2: Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri ölçeğinin madde analizini gösteren ortalamalar

Anket maddeleri	\bar{X}
1. Gündemdeki bir haberi farklı televizyon kanalları ve farklı gazetelerden takip ettikten sonra konu hakkında bir yargıya varırım.	3,9
2. Bir haberi farklı medya kaynaklarından takip ederim.	3,8
3. Televizyonda izlediğim programlar hakkında ailemle bilgi alışverişinde bulunurum.	3,3
4. Televizyonda izlediğim programlar hakkında arkadaşlarımla bilgi alışverişinde bulunurum.	4,0
5. Gazete ve dergilerde okuduğum haberler hakkında ailemle bilgi alışverişinde bulunurum.	3,3
6. Gazete ve dergilerde okuduğum haberler hakkında arkadaşlarımla bilgi alışverişinde bulunurum.	3,9
7. Televizyonda izlediğim bir programla ilgili olarak tepkimi dile getirmek için ilgili televizyon kanalı ile irtibat kurarım (telefon, mesaj, mektup vs.).	1,3
8. Televizyonda izlediğim bir programla ilgili olarak tepkimi dile getirmek için RTÜK ile irtibat kurarım (telefon, mesaj, mektup vs.).	1,2
9. Gazetede okuduğum herhangi bir haber ile ilgili olarak tepkimi dile getirmek için o gazete ile irtibat kurarım (telefon, mesaj, mektup vs.).	1,3

10. İnternette karşılaştığım herhangi bir bilgi karşısında tepkimi dile getirmek için ilgili internet sayfasının yöneticileri ile irtibat kurarım (telefon, mesaj, mektup vs.).	1,6
11. Medyanın olumsuz etkileri-yönleri konusunda çevremdekileri uyarırım.	3,5
12. İzleyeceğim programlarda akıllı işaretler sistemini dikkate alırım.	3,1
13. Televizyondaki programlar hakkında çevremi (çocukları ve ebeveynlerini) akıllı işaretler sistemine uymaları konusunda uyarırım	3,0
Birinci bölüm	Ortalama: 3,1
Anket maddeleri	\bar{X}
14. Medya aracılığı ile yayınlanan mesajların kimin tarafından oluşturulduğu mesajın güvenilirliği açısından önemlidir.	4,2
15. Medya aracılığı ile yayınlanan mesajlarda kullanılan tekniğin mesajın etkisine katkısı vardır.	4,1
16. Medya aracılığı ile yayınlanan mesajları her birey farklı olarak algılayabilmektedir.	3,9
17. Medya aracılığı ile yayınlanan mesajlarda sadece belli değer ve görüşlere kasıtlı olarak yer verilmektedir.	3,5
18. Medya aracılığı ile yayınlanan mesajların büyük çoğunluğu kazanç elde edebilmek için düzenlenmiştir.	3,6
19. Medya aracılığı ile yayınlanan mesajların büyük çoğunluğu güç elde edebilmek için düzenlenmiştir.	3,6
İkinci bölüm	Ortalama: 3,8

Tablo 2'nin devamı

Tablo 2'de görüldüğü gibi, yapılan madde analiziyle öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri konusunda daha ayrıntılı sonuçlar elde edilmiştir. Bazı maddelerde (7-10) çok düşük ortalamalar görülmekteyken; bunların dışındaki maddelerde yüksek bir ortalama görülmektedir. Düşük ortalamanın görüldüğü maddeler, medya okuryazarlığının eleştirel değerlendirmelerini ilgililere iletme konusu kapsamındadır. Bu sonuçlara göre, öğretmen adayları eleştirel değerlendirmelerini ilgililere aktarma konusunda yetersiz olarak yorumlanabilir. Bu sonuç İnan'ın (2010) çalışmasında da görülmektedir. Karaman ve Karataş'ın (2009) yapmış olduğu benzer bir çalışmada öğretmen adaylarının en yüksek medya okuryazarlık düzeylerinin "Bilgi Sahibi Olmak" faktöründe olduğu ($X = 4,03$), diğer yandan en düşük ise "Analiz Edebilme ve Tepki Oluşturabilme" ($X = 3,57$) faktöründe

olduğu sonucu bu çalışma sonuçlarını doğrular niteliktedir. Bu bağlamda Hin ve Subramaniam'ın (2009) "yeni medya okuryazarlığı" isimli yapıtındaki bilgiler açısından da bu sonuç önemli görülmektedir. Burada medya okuryazarlığı kavramı, medya unsurlarını kullanma, istediği bilgileri elde etme ve analiz etmenin yanında değerlendirme ve düşüncelerini yine bu araçları kullanarak ifade etmelerini de kapsamaktadır.

Sınıf öğretmeni adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin cinsiyet, ailenin gelir durumu, ikamet edilen yer değişkenleri açısından incelenmesine ilişkin bulgular:

Tablo 3: Cinsiyet değişkenine göre medya okuryazarlık düzeyleri

Cinsiyet	N	X	SS	Sd	t	p
Kadın	42	3,62	0,73	77	.65	.52
Erkek	37	3,39	1,19			

Tablo 3'te görüldüğü gibi cinsiyet değişkeni açısından sınıf öğretmenliği son sınıf öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($t=.65$; $p=.52>.05$). Öte yandan erkek öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri ortalama değeri ($X=3.39$) iken, kadın öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri ortalama değeri ($X=3.62$)'dir. Bu verilerle, kadın öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin, erkek öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinden yüksek olduğu söylenebilir. Benzer şekilde İnan (2010) tarafından yapılan çalışma da bu çalışma sonuçlarıyla örtüşür niteliktedir. Genel ortalama erkek öğretmen adayları lehine negatif bir durum sözkonusudur.

Tablo 4: Ailenin geliri değişkenine göre öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	f	p
Gruplar arası	0,983	3	0,328	2,143	0,102
Gruplar içi	11,472	75	0,153		
Toplam	12,455	78			

Gelir değişkeni açısından sınıf öğretmenliği son sınıf öğrencilerinin medya okuryazarlık düzeylerine ilişkin tek yönlü varyans analizini (ANOVA) gösteren tablo 4 incelendiğinde ailenin geliri değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir ($f=2,143$; $p=.102>.05$). Yani öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri arasında ailenin geliri değişkeni açısından bir farklılık görülmemektedir. Karaman ve Karataş (2009) yaptıkları çalışmada, bilgisayar sahipliği, internet sahipliği, gazete/dergi takip etme ve internet kullanma sıklığı değişkenlerinin, öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri üzerinde anlamlı etkisi olduğu sonucunu elde etmişlerdir. Bu çalışmada yer alan değişkenler doğrudan “ailenin geliri” olarak isimlendirilmese de dolaylı olarak ailenin sosyo-ekonomik durumuna bağlı oldukları anlaşılmaktadır.

Tablo 5: İkamet edilen yer değişkenine göre öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	f	p
Gruplar arası	1,227	4	,307	,678	,609
Gruplar içi	33,463	74	,452		
Toplam	34,690	78			

İkamet edilen yer değişkeni açısından sınıf öğretmenliği son sınıf öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı düzeylerine ilişkin tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi karşılaştırılmasını gösteren tablo 5’teki dağılım incelendiğinde ikamet edilen yer değişkeni ile öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($f=.678$; $p=.609>.05$). Yani öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri ile nerede ikamet ettikleri arasında bir ilişki yoktur. Bu sonuç kitle iletişim araçlarının kültürel bir ortam ve teknolojik bir sistem olarak karşımıza çıkmış olduğunu ifade eden Güzel’in (2006) düşüncelerini destekler niteliktedir. Öyle ki gündelik hayatın bütün katmanlarına sızmış, düşünce sistemlerini tam bir kuşatma altına almış ve gündelik hayatın bütün katmanlarını sarmış bu-

lunan kitle iletişim araçları insanlara, ikamet edilen yerin dışında yeni bir çevre sunmaktadır (Özkan, 2006; Ataman, 2009; Hıdıroğlu, 2009).

Sonuçlar ve Tartışma

Sınıf öğretmenliği son sınıf öğrencilerinin medya okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesini amaçlayan bu çalışma sonuçlarına göre, öğretmen adaylarının genel medya okuryazarlık düzeyleri ortalamanın üzerinde bulunmuştur. Bu sonuç benzer şekilde Karaman ve Karataş (2009) ve İnan (2010) tarafından yapılan çalışmaların sonuçlarıyla da desteklenmektedir. Diğer bir çalışmada Çelik (2011), medya okuryazarlığı becerisinin yirmibirinci yüzyılda öğretmenlik mesleğinin olmazsa olmazlarından olduğunu belirtmektedir. Şu nedenle ki medyanın öğrenciler üzerindeki olumlu etkisini artırıp, olumsuz etkisini azaltmak amacıyla onlara kılavuzluk etme konumundaki öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri önemlidir. Ayrıca Elma ve arkadaşları (2010) tarafından belirtildiği üzere, dünya artık kitle iletişim araçlarıyla kontrol edilen, küreselleşmiş bir yapıdadır. Kitle iletişim araçları hayatın hemen hemen her alanına etki etmekte ve yaşamlarımızın biçimlenmesinde etkin bir işlev üstlenmektedir. Böyle bir dünyada gelecek nesilleri yetiştirecek olan öğretmen adaylarının yüksek çıkan medya okuryazarlığı sonucu önemlidir.

Yapılan madde analizi sonucunda çoğunlukla yüksek ortalamalar görülmekteyken, bazı maddelerde çok düşük ortalamalar görülmüştür. Düşük ortalamanın görüldüğü maddeler incelendiğinde be maddelerin eleştirel tepki oluşturma ve bunları ilgililere iletme konularında olduğu anlaşılmaktadır. Bu düşük sonuçlara göre, öğretmen adayları eleştirel değerlendirmelerini ilgililere aktarma konusunda yetersiz olarak yorumlanabilir. Benzer şekilde İnan'ın (2010) sonuçlarında da bu maddeler diğerlerine oranla çok düşük srtalamaya sahip bulunmuştur. Diğer bir çalışmada da Karaman ve karataş (2009) öğretmen adaylarının en düşük medya okuryazarlık düzeylerinin analiz edebilme ve tepki oluşturabilme faktöründe olduğunu tespit etmişlerdir. Adı geçen çalışma sonuçları bu çalışma sonuçlarını doğrular niteliktedir. Ayrıca Hin ve Subramaniam (2009) medya okuryazarlığı kavramına, medya unsurlarını kullanarak istediği bilgilere erişme ve ana-

liz etmenin yanında değerlendirme ve düşüncelerini yine bu araçları kullanarak ifade etmenin de dahil olduğunu vurgulamaktadır. Yani medya okuryazarlığı kavramı eleştirel değerlendirmelerin yapılmadığı durumlarda eksik kalacaktır. Çalışma sonuçlarında her ne kadar öğretmen adaylarının genel medya okuryazarlık düzeyleri yüksek bulunmuş olsa da, madde analizinde eleştirel tepkide bulunabilmeye ilişkin maddelerin düşük oluşu üzücüdür.

Sınıf öğretmeni adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri cinsiyet, ailenin gelir durumu ve ikamet edilen yer değişkenleri açısından anlamlı bir farklılık yoktur. Diğer yandan elde edilen ortalamalara göre, kadın öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin erkek öğretmen adaylarından yüksek olduğu söylenebilir. Bu bulgu İnan (2010) tarafından yapılan çalışma sonuçlarıyla örtüşür niteliktedir. İkamet edilen yer değişkeni açısından öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri ile nerede ikamet ettikleri arasında bir ilişki yoktur. Bu sonuç kitle iletişim araçlarının kültürel bir ortam ve teknolojik bir sistem olarak karşımıza çıkmış olduğunu ifade eden Güzel'in (2006) düşüncelerini destekler niteliktedir. Öyle ki gündelik hayatın bütün katmanlarına sızmış, düşünce sistemlerini tam bir kuşatma altına almış ve gündelik hayatın bütün katmanlarını sarmış bulunan kitle iletişim araçları insanlara, ikamet edilen yerin dışında yeni bir çevre sunmaktadır (Özkan, 2006; Ataman, 2009; Hıdıroğlu, 2009). Küresel yeni dünya ile şekillenen yeni çevrede, her yerden kitle iletişim araçları aracılığıyla her türlü bilgiye ulaşılabilmekte ve böylelikle ikamet edilen yer değişkeni önemini kaybetmektedir. Bu literatürle beraber ikamet edilen yer değişkeninde elde edilen bulgu daha anlamlıdır.

Araştırma sonuçlarına dayalı olarak getirilen öneriler şöyle sıralanabilir:

Medya okuryazarlığının tüm yönleriyle gelişmesi açısından öğretmen adaylarına eğitim verilmelidir.

Öğretmen adaylarının, eleştirel değerlendirmelerini ilgililere aktarma konusunda görülen eksikliklerinin nedenleri araştırılmalıdır.

RTÜK gibi kurumların kendilerini topluma daha yakın, daha ulaşılabilir kılması sağlanabilir. Böylece hem öğretmen adayları hem de diğer insanlar eleştirel fikirlerini bu kurumlarla daha kolay paylaşabilirler.

Ayrıca öğretmen adaylarının kitle iletişim örgütleri ve RTÜK'le eleştirel düşüncelerini paylaşmama sebeplerini araştıran bir çalışma yapılabilir.

Bunlara ek olarak, benzer çalışmalar lisans birinci sınıf öğretmen adaylarına da yapılarak tespit edilen eksiklikler lisans süresinde tamamlanabilir.

Kaynaklar

- Altun, A., Güner, M. D. (2005). Tekli okuryazarlıktan çoklu okuryazarlığa doğru: medya okuryazarlığı. *Güncel Gelişmeler Işığında İlköğretim*. (Ed.: A. Altun ve S. Olkun). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ataman, B. (2009). Yeni medyada kullanıcının gücü. *Gazi Üniversitesi İletişim Kuram ve Araştırma*. 29. 188- 197.
- Betz, F. (2010). *Yönetim stratejileri* (Çev.: Ü. Şensoy). Ankara: TÜBİTAK Popüler Bilim.
- Budak, Y. (1998). Eğitimde toplam kalite yönetimi açısından öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitim ihtiyaçları ve programlarına bir yaklaşım, *Milli Eğitim Dergisi*, 140,(35-38).
- Çakır, H. 2012. İletişim sürecinde medya okuryazarlığı. *Yeşilay*. 939. 10- 15.
- Çelik, T. (2011). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çok kültürlü bakış açısı geliştirmelerinde medya okuryazarlığı dersinin rolüne ilişkin bir çalışma*. (Yayınlanmış Lisansüstü tezi). Denizli.
- Çetinkaya, S. (2008). *Bilinçli medya kullanıcıları yaratma sürecinde medya okuryazarlığının önemi*. (Yayınlanmış Lisansüstü tezi). Ankara.
- Demirel, Ö. (2011). *Eğitimde yeni yönelimler*. Ankara: Pegem A Yayıncılık. 239.
- Eco, U. (2012). *Yengeç adımlarıyla: sıcak savaşlar ve medyatik populizm*. (Çev.: Ş. Gezgin). İstanbul: Doğan Egmont Yayıncılık, 157.
- Elma, C., Kesten, A., Dicle, A.N, Uzun, E. M. (2010). Türkiye'de medya okuryazarlığı eğitimi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. 10(3).1415-1430.
- Erdoğan, İ. (2002). *Yeni bir binyıla doğru türk eğitim sistemi*. İstanbul: Sistem. 52,105.
- Erdoğan, İ., Alemdar, K. (2005). *Öteki kuram*. Ankara: Erk Yayıncılık.
- Erdoğan, İ. (2012). *Eğitimde değişim yönetimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık. 48.
- Friedman, G. (2013). Gelecek 100 yıl. (Çev: İ. Şener ve E. Günsel). İstanbul: Pegasus Yayınları.
- Gürkaynak, İ. Üstel, F., Gülsöz. S. (2008). *Eğitim reformu girişimi raporları*. Eleştirel Düşünme,1.
- Güzel, M. (2006). Küreselleşme, internet ve gençlik kültürü. *Küresel İletişim*.1.
- Hazar, M. (2011). Sosyal medya bağımlılığı: bir alan çalışması. *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi İletişim Kuram ve araştırma*, 32, 151-175.
- Hidroğlu, İ. (2009). 1990 sonrası hollywood yapımı filmlerde gözetim olgusunun işlenişi. *Düşünce Siyaset*. Ankara: Lotus.24.

- Hin, L. T. W., Subramaniam, R. (2009). Handbook of research on new media literacy at the k-12 level. New york: Information Science Reference.
- İnan, T. (2010). *Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri ve medya okuryazarlığına ilişkin görüşleri*. (Yayınlanmış Lisansüstü tezi). Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Jols, T., Thoman, E. 2008. *21. Yüzyıl okuryazarlığı..* (Çev.: C. Elma ve A. Kesten). Ankara: Ekinoks.
- Karaman, M., K., Karataş, A. (2009). Media literacy levels of the candidate teachers. *Elementary Education Online*. 8(3). 798-808.
- Kress, G. (2005). *Literacy in the new media age*. London and New York: Taylor & Francis e-Library.
- Kuran, K. (2002). Öğretmenlik mesleği-niteliği ve özellikleri, (Ed.: A. Türkoğlu). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, Ankara: İnci Ofset.
- Livingstone, S. (2010). *Media literacy and the challenge of new information and communication technologies*. The Communication Review. <http://www.tandfonline.com/loi/gcrv20>. 24 December 2012.
- Mellander, K. (2008) *Öğrenmenin gücü*. İstanbul: Remzi.105.
- Mora, N. (2005). Kitle iletişim araçlarında yeniden üretilen cinsiyetçilik ve toplumda yansımaları. *Uluslararası İnsan Bilimleri*. 2(1).
- Özkan, H. H. (2006). Popüler kültür ve eğitim. *Kastamonu Eğitim*. 14(1). 29-38.
- Önder, A. (2002). *Yaşayarak öğrenme için eğitici drama* (Çev: S.Y. Kölay). İstanbul: Epsilon. 42.
- Rousseau, J.J. (2010). *Emile*. (Çev. Y. Avunç). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür. 6.
- Seferoğlu, S. S., (2004). Öğretmenlerin hizmet içi eğitiminde yeni yaklaşımlar. *Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1. (83-95).
- Senge, P.M. (1994). *The fifth discipline*. NY: Bantam Doubleday Dell.
- Tursting, K., Barton, D. (2006). *Öğrenme kuramları ve yetişkin öğrenme modelleri*.(Çev: A. Yıldız, A. Demirli). Ankara: Dipnot. 13.

Extended Summary

Introduction

The environment in which we live continuously varies. This differentiation handed over to the media the tasks of influencing almost every areas of life and formatting the lives of individuals willingly or unwillingly. Mass media's increasingly gaining ground in people's lives brought some doubts together. At this point, "media literacy" concept, one of whose pillars was constituted by the media and the other pillar was constituted by the education, was developed. In this context, being beyond an element that affects the culture teacher candidates' levels of media literacy is essential in the interaction between the media elements observed as coming into the position of the culture and teacher candidates.

Twenty-first century requires teachers in the quality of having the ability to use media literacy. Twenty-first century, in which unpredictable changes occurred, and in order to question and understand the change, learning should also be a continuous process. In addition to that, teachers are also expected to have a clear vision of renewing himself-herself and being professional. In order to provide these both teacher candidates and teachers should be given both pre-service and in-service training to teacher candidates and teachers of media literacy.

Purpose

With this study, it is aimed to determine the levels of the candidate teachers' media literacy who are continuing to study at Erzincan University. Within the framework of this general purpose, it is also analyzed whether the levels of the candidates' media literacy show difference from the contexts of gender, the condition of family income and place of residence variables or not.

Method

Survey method was used in this study. The teacher candidate students who were going on to study at Teacher Education Faculty of Erzincan University in the last class of formal education in the academic year of 2012-2013 constitute the population of the study. As a means of data collection "Teachers' Media Literacy Levels Scale", which was developed by İnan (2010), was used. SPSS packet program was used in the statistical analysis of the codes.

Out of 143 candidate teachers in the research universe, 79 people, which were reached on the voluntary basis, were selected as samples. The scale was applied in groups and at the beginning of the study, all participants were informed about the purpose and importance of the research.

To analyze data collected through the survey; arithmetic mean, standard deviation, frequency and percentage operations, which are descriptive statistical methods, have been used. For data analysis; t-test, one-way analysis of variance (ANOVA) analysis techniques have been used.

Results and Discussion

The candidates of primary school teachers' media literacy levels were found above average. However, teacher candidates are inadequate about the subject of transferring their critical assessment to the concerned. On the other hand, while results in favor of the women in terms of gender variable, in terms of the variables of the income level of the family and the student's place of residence showed no significant difference.

Based on the results of the recommendations of the study are as follows.

For the development of all aspects of media literacy, teacher candidates should be given training.

Institutions such as RTÜK can be provided to bring themselves closer to the community and to be more accessible. In addition to this, a research can be made about the reasons of teacher candidates not sharing their critical thoughts with mass media and RTÜK.

In addition to these, by making similar studies about teacher candidates who are college freshmen, the identified shortcomings can be completed during license training in the university.

* * * *